

Сергій БАБАНИН

доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0002-8424-8825>

**АНАТОМІЧНІ МАТЕРІАЛИ ЛЮДИНИ ЯК ПРЕДМЕТ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

КК України у ст. 143 передбачає відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини [1]. Ця кримінально-правова норма з моменту прийняття КК України 2001 р. чотири рази зазнавала змін та доповнень.

Зокрема, у початковій редакції предметом кримінального правопорушення, передбаченого зазначеною нормою, визнавались органи або тканини людини. Основним нормативно-правовим актом, який регулював на той момент суспільні відносини у сфері трансплантації, був Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» від 16 липня 1999 р.

Стаття 1 цього Закону відносила органи і тканини людини до анатомічних матеріалів. А загалом під цими матеріалами мались на увазі органи, тканини, анатомічні утворення, клітини людини або тварини [2].

17 травня 2018 р. Верховною Радою України прийнятий Закон «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини», який скасував з 1 січня 2019 р. чинність попереднього Закону від 16 липня 1999 р. та визначив нову редакцію ст. 143 КК України, одним із нововведень якої стало розширення предмета цього кримінального правопорушення. Замість терміну «органи або тканини людини» законодавець у диспозиції цієї статті використав термін «анатомічні матеріали людини».

Стаття 1 вищезазначеного Закону від 17 травня 2018 р. визначає анатомічні матеріали як органи (їх частини), тканини, анатомічні утворення, клітини людини або тварини, фетальні матеріали людини [3].

Отже, починаючи з редакції ст. 143 КК України від 17 травня 2018 р., предмет передбаченого нею кримінального правопорушення розширився за рахунок внесення до його складових таких елементів як анатомічні утворення, клітини та фетальні матеріали людини.

У теорії кримінального права тривають дискусії щодо співвідношення поняття анатомічних матеріалів та поняття крові і, зокрема, можливості останньої виступати предметом порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини (ст. 143 КК України).

Наразі Ю. О. Ткач стверджує, що кров та її компоненти не є предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 143 КК України, а до аргументів на користь такого твердження відносить визначення сфери дії Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини», що не поширюється, зокрема, на донорство крові та її компонентів і діяльність, пов'язану з їх використанням [4, с. 38, 40].

Схожої думки доходить і Я.Г. Лизогуб, досліджуючи предмет незаконної торгівлі анатомічними матеріалами людини (ч. 4 ст. 143 КК України). Зокрема, на його думку, хоча кров у її біологічному (внутрішньому) розумінні належить до тканин, вона не може виступати предметом порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, оскільки виключається зі сфери дії Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» [5, с. 49, 51].

Дійсно, дія зазначеного Закону, згідно ч. 2 ст. 3, не поширюється на донорство крові та її компонентів і діяльність, пов'язану з їх використанням [2]. Проте це положення не стосується безпосередньо поняття крові та її компонентів, а лише виключає регулювання діяльності з ними.

Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» та КК України мають однакову юридичну силу і тому ми не бачимо підстав застосування обмежувального тлумачення ознак предмету кримінального правопорушення, передбаченого

ст. 143 КК України, і виключення крові з переліку тканин людини у його складі.

Разом з тим, вважаємо, що термін «використання крові та її компонентів», вживаний у ч. 2 ст. 3 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», не охоплюється терміном «купівля-продаж анатомічних матеріалів людини», вживаним у ч. 1 ст. 20 цього ж Закону, оскільки використання передбачає застосування крові та її компонентів за їх основним функціональним призначенням. Саме тому заборона укладання чи пропонування укладення договорів, що передбачають купівлю-продаж анатомічних матеріалів людини (ч. 1 ст. 20 зазначеного Закону) [3], поширюється і на кров.

Таким чином, оскільки кров за своєю природою належить до тканин людини, виходячи з буквального тлумачення ст. 143 КК України, вона може виступати предметом окремих суспільно небезпечних діянь, передбачених цією кримінально-правовою нормою, зокрема, незаконної торгівлі анатомічними матеріалами людини (ч. 4 ст. 143 КК України).

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16.07.1999 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1007-14#Text>.
3. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>.
4. Ткач Ю. О. Предмет злочину порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. *Право і безпека*. 2023. № 91 (4). С. 34-44.
5. Лизогуб Я. Г. Незаконна торгівля анатомічними матеріалами людини (ч. 4 ст. 143 КК України): деякі питання аналізу предмету злочину. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 45-54.

Ірина ДЗЮБА
завідувач кафедри
адміністративно-
правових дисциплін
та публічного
управління,
кандидат
юридичних наук

Діана РУКІНА
студентка
ННІ права
та інноваційної
освіти

<https://orcid.org/0000-0002-3372-043X>

*(Дніпровський державний університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна)*

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Насильство в суспільстві залишається серйозною проблемою, яка вимагає негайних та ефективних рішень. Воно може проявлятися в різних формах: сексуальне, психологічне, економічне, фізичне, а також кібербулінг, який набуває все більшої актуальності в цифрову епоху. Від таких дій страждають не лише окремі особи, а й суспільство загалом, адже насильство руйнує довіру, викликає страх та створює атмосферу небезпеки.

Своєю чергою, сучасні виклики у сфері протидії насильству вимагають співпраці держави, громадських організацій і суспільства. Зокрема, воєнний стан завжди приносить із собою не лише фізичне, а й психологічне, соціальне та економічне випробування для всього суспільства [1, с. 544]. В умовах воєнного стану насильство набуває різних форм – від військових кримінальних правопорушень і сексуального насильства до домашньої агресії та порушення прав людини. Захист найвразливіших категорій населення, таких як жінки, діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю, стає особливо актуальним.

Враховуючи вищезазначене, доцільно виокремити ключові виклики, що ускладнюють протидію насильству в умовах воєнного стану. Вони охоплюють як правові,